

Skellefteå kommuns yttrande över SOU 2025:87 Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel (Ju2025/01606)

Skellefteå kommun har erhållit möjlighet att svara på remiss avseende utredningen Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel (SOU 2025:87) och avger härmed följande yttrande:

Sammanfattning

Skellefteå kommun vill inledningsvis anföra att Skellefteå kommun ser positivt på viljan att stärka arbetet mot korruption och förbättra förutsättningarna för detta arbete. Skellefteå kommun ifrågasätter dock om ett utökat straffrättsligt ansvar är rätt väg att gå för att uppnå det önskade ändamålet. Vidare ifrågasätts om utredningen tittat förutsättningslöst på förslaget till nya straffbestämmelser då det framstår som att utredningen haft som utgångspunkt att föreslå ett utökat straffrättsligt ansvar oavsett den slutsats som utredningen utmynnar i. Ett utökat straffrättsligt ansvar har visserligen ett signalvärde i fråga om att avskräcka mot oönskat beteende. Men ett utökat straffrättsligt ansvar ställer höga krav på rättssäkerhet vilket, enligt Skellefteå kommuns uppfattning, inte uppfylls för förslaget avseende det nya brottet missbruk av offentlig ställning.

Utredningen föreslår vidare att straffskalan för befintliga brott så som tjänstefel, grovt tjänstefel och handel med inflytande skärps. Vidare föreslås att ett nytt brott avseende grov handel med inflytande införs. Skellefteå kommun ser inte att utredningen har presenterat övervägande skäl för den nya statsrättsliga bestämmelsen och inte heller för de skärpta straffskalorna.

I de delar Skellefteå kommun avstyrker förslaget framgår det nedan. I övriga delar tillstyrker Skellefteå kommun förslaget.

Synpunkter uppdelade efter rubriker

Missbruk av offentlig ställning

Skellefteå kommuns uppfattning är att utredningens förslag till ny straffbestämmelse om missbruk av offentlig ställning inte uppfyller legalitetsprincipens krav på förutsägbarhet. Straffbestämmelsen är godtyckligt utformad och ger inte en precis vägledning om vilka beteende eller handlande som är brottsliga varför det inte går att förutse vilket handlande som kan bedömas som brottsligt. Bestämmelsen är utformad som en generell bestämmelse och med en rad rekvisit som tillsammans utgör en komplicerad straffbestämmelse. Denna konstruktion gör att det blir oförutsägbart vilka faktiska handlanden som omfattas av straffbestämmelsen. Oförutsägbarheten avseende brottet missbruk av offentlig ställning gör att det är oklart vem som kan göra sig

skyldig till brottet och vad som måste vara uppfyllt för att det ska vara ett brottsligt agerande. Det är även oförutsägbart hur en domstol skulle döma avseende brottet missbruk av offentlig ställning.

Även internationella konventioner som Sverige är ansluten till ex. Europakonventionen ställer höga krav på förutsägbarhet för att uppnå rättssäkerhet inom straffrätten. Bristen på förutsägbarhet gör att bestämmelsen inte når upp till straffrättens höga krav på rättssäkerhet. Mot bakgrund av detta är förslaget till straffbestämmelse inte effektiv, ändamålsenlig och anpassad till Sveriges internationella åtaganden.

Skellefteå kommun ifrågasätter om det finns ett behov av en straffrättslig reform genom att införa det nya brottet missbruk av offentlig ställning då det redan finns ett system i svensk lagstiftning för att hantera ageranden av den art som straffbestämmelsen avser att träffa. Systemet består av arbetsrättsliga sanktioner mot tjänstepersoner som agerar förtroendeskadligt. Om en ny straffbestämmelse ska införas behöver först en analys göras av konsekvenserna på det system som finns idag inom arbetsrätten. En sådan analys har inte gjorts inom ramen för utredningen varför underlaget som ligger till grund för förslaget om ny straffrättslig bestämmelse med det innehåll som föreslås är bristfälligt. Idag finns det både tidsfrister inom straffrätten och inom arbetsrätten som inte är samstämmiga. Om förundersökningen för brottet tar lång tid och dessutom inte leder till åtal finns risk att det förtroendeskadliga beteendet inte kan angripas med stöd av arbetsrätten. Vid underlåtenhet att agera inom tidsfristerna inom arbetsrätten så förloras den arbetsrättsliga möjligheten att angripa ett förtroendeskadligt beteende.

Ett utökat straffrättsligt ansvar, som träffar både tjänstepersoner och politiker, medför en risk för en osäkerhetskultur som innebär rädsla att agera självständigt och en rädsla i att fatta beslut. Som huvudregel bör en straffrättslig bestämmelse användas återhållsamt och brukat ses som den sista utvägen för att påverka människors agerande. I utredningen finns ett yttrande från experten Lise Donovan från TCO. Skellefteå kommun delar den uppfattning som framgår av Lise Donovans yttrande. Kommuner kämpar för att göra välfärden kostnadseffektiv och straffbestämmelsen missbruk av offentlig ställning kan medföra att aktörer inom den offentliga förvaltningen inte vågar utföra sitt uppdrag eller inte vågar tänka utanför det grundläggande uppdraget, med risk för att göra sig skyldig till brott.

Det ska vara förutsägbart för en tjänsteperson och politiker vilket beteende som är brottsligt och tjänstepersonen och politikern ska också ges möjlighet att tänka nytt och agera självständigt utan rädsla för repressalier. Risken med ett utökat straffrättsligt ansvar är att personer inte söker arbete i offentlig sektor av rädsla för att göra fel och dömas för brott. Det finns riska för att ex. undersköterskor, handläggare och chefer inte vågar ansöka om arbete eller är rädd att agera och fatta beslut inom ramen för uppdraget med risk att dömas för brott. I dag har arbetsgivaren ansvaret att agera om en anställd begår en förtroendeskadlig handling.

Mot bakgrund av att det redan finns ett system inom befintlig arbetsrättslig lagstiftning ifrågasätts om det finns ett behov av att straffsanktionera handlanden av det slag som föreslås i utredningen. Handlingar som är förtroendeskadliga men inte brottsliga har tidigare

hanterats och bör lämpligen hanteras genom arbetsrättsliga åtgärder. Ansvaret för att motverka förtroendeskadligt beteende inom offentlig sektor borde rimligen åligga arbetsgivaren genom förebyggande åtgärder i form av utbildning och information, och inte genom att döma någon för brott i efterhand där dessutom förutsättningarna för att döma någon för brott är oklara. Det är mot bakgrund av detta inte lämpligt att överlåta repressalierna från arbetsgivaren till rättsväsendet. Skellefteå kommuns uppfattning är att utredningens förslag medför att det uppstår en kollision mellan straffrätt och arbetsrätt.

Om ansvaret för handlingar som omfattas av brottet missbruk av offentlig ställning överläts till rättsväsendet behövs fler resurser till polis, åklagare och domstolar. Straffbestämmelsen blir tandlös om det saknas tillräckligt med resurser för att utreda brottet. Skellefteå kommun ifrågasätter att samhällets resurser ska användas för detta ändamål då det är mer ändamålsenligt att fördela resurserna inom andra samhällsviktiga områden. Det finns vidare risk för att det utökade straffrättsliga ansvaret medför missnöjesyttringar som tar sin form genom polisanmälningar som saknar substans och som blir kostsamma att hantera. Om den föreslagna straffbestämmelsen blir verklighet så bör det införas undantag från straffansvar vid ringa brott i likhet med den reglering som föreslås för brottet tjänstefel.

Handel med inflytande

I utredningen framgår att straffbestämmelsen avseende handel med inflytande infördes som straffbestämmelse år 2012 men att ingen sedan dess lagförts för brottet. Trots det så föreslår utredningen en skärpning av straffskalan avseende brottet handel med inflytande som överensstämmer med straffskalan för mutbrott. Det kan också ifrågasättas om det finns ett behov av att straffrättsligt reglera detta område då ingen har lagförts för brottet sedan brottets tillkomst. Att utöka det straffrättsliga ansvaret för brottet framstår mot bakgrund av detta inte som ändamålsenligt.

Trots att ingen lagförts för brottet handel med inflytande föreslås att en ny straffbestämmelse avseende grov handel med inflytande införs. Det går även ifrågasätta om det finns behov av att införa en straffbestämmelse för grova brott då ingen dömts till brott av normalgraden.

Skärpt straffskala för tjänstefel och för grovt tjänstefel

Utredningen föreslår att straffskalan för tjänstefel av normalgraden och straffskalan för grovt tjänstefel ska skärpas. Skellefteå kommuns uppfattning är att utredningen inte presenterar övervägande skäl för dessa skärpningar.

Det kan också tilläggas att tidigare utredning (SOU 2022:2) översyn av straffbestämmelserna om tjänstefel och brott mot tystnadsplikten har gett förslag om att avstyra ett utvidgat tjänstefelsansvar. Motiveringen till detta är att ett allt för strängt och onyanserat straffansvar riskerar att skapa en osäkerhetskultur med tjänstemän som är rädda för att fatta beslut. Utredningen gjorde bedömningen att den nuvarande utformningen av straffbestämmelsen för tjänstefel inte medförde några större tillämpningssvårigheter. Skellefteå kommuns uppfattning är att de skäl som talar för en skärpt straffskala för tjänstefel inte väger upp de risker som en sådan utvidgning medför. Det finns därför inte skäl att föreslå en skärpning av straffskalan för tjänstefel.